

Міністерство освіти і науки України

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота

Диференціальний розвиток обдарованої дитини в старшій групі ДНЗ

Дремлюга Андрея Степанівна

студентка 4-го курсу

спеціальність 6.010101 „Дошкільна освіта ”

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № ..... 2015 р.

Науковий керівник:

Гаврилюк І.Ю.

Робота захищена на оцінку _____, « ___ » _____ 2016 року

Протокол № _____

Завідувач кафедри педагогіки і психології:

к.п.н. Маргітич К.Є.

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи бакалавра

на тему: Диференціальний розвиток обдарованої дитини в старшій групі ДНЗ

Виконала: студентка IV-го курсу,
напряму підготовки (спеціальності)
6.010101 Дошкільна освіта
Дремлюга А. С.

Керівник: Гаврилюк І. Ю.

Рецензент:

Берегово – 2016 р.

Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

Dremljuga Andrea

A tehetséges gyermek differenciált képességfejlesztése óvodai nagy csoportban

Szakdolgozat

Témavezető:

Gávrilyuk Ilona

Recenzens:

Beregszász – 2016

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	5
I. Fejezet. A tehetséges gyermek meghatározása. Milyen kritériumai vannak a tehetségazonosításnak.....	6
1.1. A tehetség értelmezése.....	7
1.2. A tehetség fogalma egy öt év alatti gyerekeknél.....	10
1.3. Az óvodapedagógus feladatai a tehetségfejlesztésben.....	14
II. Fejezet. A komplex tehetségsegítő programok.....	16
2.1. A tehetséggondozás legfontosabb célkitűzése	16
2.1.1. Speciális célok a tehetséggondozásban.....	16
2.1.2. . A tehetségfejlesztés módszerei.....	17
2.2. A tehetséggondozás óvodai értelmezése, gazdagító program keretében.....	18
2.3. A gyermeki tehetség beazonosítási folyamata, szempontjai, a kiemelkedő képességek felismerése.....	19
2.3.1. A leggyakoribb tulajdonságok, amelyek nehézséget okoznak óvónőknek.....	20
III. Fejezet. A tehetséges gyermek kibontakoztatása, differenciált fejlesztési terv segítségével a Császlóci óvoda nagy csoportjában.....	22
3.1. A tehetségazonosítás és tehetséggondozás módszerei a Császlóci óvodában.....	22
3.2. Az egyéni fejlesztésbe bevont gyermek bemutatása.....	24
3.3. A differenciált képességfejlesztés keretében megvalósított, az adott időszak eredményeinek értékelése: Ősz témakör.....	26
3.4. A differenciált képességfejlesztés keretében megvalósított, az adott időszak eredményeinek értékelése: Természeti jelenségek: szivárvány, eső, napsütés, stb.....	28
3.5. Kutatás elemzése.....	30
Összefoglalás.....	33
Резюме.....	34
Irodalomjegyzék.....	36

З М І С Т

Вступ.....	5
Розділ I Визначення обдарованих дітей, критеріїв для ідентифікації таланту.....	6
1.1. Інтерпретація таланту.....	7
1.2. Поняття таланту у дітей у віці до п'яти років.....	10
1.3. Завдання педагога дошкільного закладу у розвитку таланту.....	14
Розділ II. Комплексні програми підтримки таланту.....	16
2.1. Основна мета управління таланту.....	16
2.1.1. Спеціальні цілі управління талантом.....	16
2.1.2. Методи розвитку таланту.....	17
2.2. Інтерпретація дошкільного управління талантом в рамках збагачуючої програми.....	18
2.3. Процес ідентифікації, аспекти дитячого таланту, впізнання видатних можливостей.....	19
2.3.1. Найбільш поширені властивості, які викликають труднощі у дошкільних вихователів	20
Розділ III. Розкриття обдарованих дітей за допомогою індивідуального, диференційованого плану розвитку у старшій групі дитячого садка села Часлівці.....	22

3.1. Методи виявлення талантів та догляд за талантом в дитячому садку села Часлівці.....	22
3.2. Представлення дітей, залучених до процесу індивідуального розвитку	24
3.3. Оцінка результатів, реалізованих у рамках диференційованого розвитку навичок за період: тематика осінь.....	26
3.4. Оцінка результатів, реалізованих в рамках диференційованого розвитку навичок за період: природні явища: веселка, дощ, сонце та ін.....	28
3.5. Аналіз дослідження.....	30
Висновки.....	33
Резюме.....	34
Перелік використаних джерел.....	36
Додатки.....	37

Bevezetés

A tehetség kibontakozásának az alapja a szabadság és a kultúra (környezet), amely a gyermeket körül veszi. Szabadság alatt a mindennapok nyújtotta gazdag lehetőséget értem, kultúra alatt pedig szűkebb és tágabb értelemben vett környezetünket, a családot és az óvodát. A szabadsággal való bánást tanulni kell. Az önfegyelemre is szoktatni kell a gyermeket. A szabadság is korlátozott, hiszen a megbeszélte feladatokat el kell végezni. Felelősségtudattal tartozom társaim iránt. A munkát „mára” be kell fejezni, mert a csoport egyszerre ebédel és megy pihenni. A szabadságot és a felelősségtudatot nem lehet adni, hanem valamilyen módon tanítani kell.

A kiemelkedő képességű, kiválóan kreatív gyermekek felfedezése, személyiségük optimális fejlesztése (megelőzzük a tehetségígéretek elkallódását, felismerjük az alulteljesítő gyermekekben bujkáló kiváló képességeket). A kiválóan kreatív tehetségígéretes gyermekek további gondozása gazdagító program keretében.

A tehetséggyanús gyermekek kiválasztásának csak akkor van értelme, ha fejlesztésüket alapos tervezőmunka után megszervezzük és vállaljuk. Első lépésként olyan speciális célokat kell áttekinteni, melyeknek meg kell valósulni a fejlesztés során, hogy sikeresek legyünk.

A kora gyermekkor, így az óvodában eltöltött évek hosszútávon meghatározzák a gyermekek személyiségének fejlődését. Kutatásom stratégiai céljaként megfogalmazható, hogy tapasztalataimmal és elemzéseimmal segítsen a korai, már az óvodás korban kezdődő és a mindennapokba szervesen beépülő tehetségnevelés gyakorlatának fejlesztését. Meggyőződésem, hogy a korai tehetségnevelés rendkívül komplex feladat, mely összetett gondolkodási hálót igényel, egy olyan együttműködést a pedagógusok, a szülők és az ösztársadalom részéről, amelynek eredményeként a tehetséges gyermekek minden területre kiterjedő optimális fejlesztése érhető el. A kutatás elsősorban hiánypótló jellegű, hiszen a szakirodalomban a korai tehetségnevelés kérdése mélyen alulreprezentált.

I Fejezet

A tehetséges gyermek meghatározása.

Milyen kritériumai vannak a tehetségazonosításnak

Rácsodálkozni, megérteni, valamint akarni és tudni átadni másoknak – ez az igazi tehetség. Obrazcov hitt a tehetségben, az emberben és nagyon hitt a játék, mint az igaz művészet jóra készítő erejében. Ezért választotta hivatásának a játék művészetét. A tehetség kibontakozásának az alapja a szabadság és a kultúra (környezet), amely a gyermeket körül veszi. Szabadság alatt a mindennapok nyújtotta gazdag lehetőségét értem, kultúra alatt pedig szűkebb és tágabb értelemben vett környezetünket, a családot és az óvodát. A szabadsággal való bánást tanulni kell. Az önfegyelemre is szoktatni kell a gyermeket. A szabadság is korlátozott, hiszen a megbeszélte feladatokat el kell végezni. Felelősségtudattal tartozom társaim iránt. A munkát „mára” be kell fejezni, mert a csoport egyszerre ebédel és megy

pihenni. A szabadságot és a felelősségtudatot nem lehet adni, hanem valamilyen módon tanítani kell.

Óvodás korban tehetségígéretekről, tehetségre irányuló hajlamaikról beszélhetünk. Adottságaik valamilyen területen az átlagosnál jobbak, és ehhez sokszor a kíváncsiságnak, és az akaratnak szokatlan erőssége társul. Az adottság csak egy lehetőség, amely áldássá válhat a belső erők és a környezet hatása által.

Differenciálás értelmezése

A differenciálás latin eredetű szó, jelentése „különbségtéves”. Ez a pedagógiai eljárás megvalósulhat az iskolarendszerben, a tehetségeseknek illetve a szociális hátránnyal, mentális deficittel élők számára fenntartott külön intézmények létrehozásával.

A differenciálás célja, hogy az egyes tanulók egyéni szükségleteihez igazítsuk, az elsajátítandó tananyag tartalmát és szerkezetét, valamint oktatási módszereinket.

A differenciálás területei:

- Tartalom alakítása a gyermek érdeklődése, előzetes tudása szerint
- Oktatási célban, szintben való igazodás a gyermek tapasztalataihoz, ismereteihez, képességfejlődési szintjéhez
- A munkaformák igazítása a gyermeki igényekhez
- A szervezés módjának igazítása a gyermeki igényekhez
- Irányítás módját is igazíthatjuk a gyermeki igényekhez
- A közvetítés csatornájának megválasztása
- Az információszerző tevékenység folyamatának felépítése
- A nevelés stílusának megválasztása
- A munkavégzés ütemében, tempójában való igazodás a gyermekhez
- Önállóság fokának meghatározása, a segítségadás módja

1.3. A tehetség értelmezése

Tapasztalhatjuk, hogy csaknem mindenki mást gondol a tehetségről, arról, hogy milyen a tehetséges gyermek, mert a tehetség egyedi, változatos formában megjelenő, nehezen körülírható, megfogalmazható, relatív fogalom. Mondhatjuk-e egy 3-4-5-6-7 éves gyermekre, hogy tehetséges? Jó választ a szakemberek tehetségfogalmából kiindulva adhatunk.

A tehetség alapvető összetevői:

- Képesség
- Motiváció
- Kivételes képességek (kreativitás)

Intelligencia:

Az intelligencia a tehetség egyik legszélesebb körben elfogadott tényezője. Mérésére többféle módszer látott már napvilágot és volt idő amikor csupán az intelligencia magasságát tartották a tehetség befolyásolójának. Manapság sem tagadják meg, hogy hatással van a tehetség kialakulására, azonban az csak egy fejlődési folyamat során válhat tehetséggé. Számításba kell vennünk tehát az egyén belső és külső környezetét is az intellektuális képességek mellett. Kérdésként merültek fel az intelligencia mérések során, hogy vajon a gondolkodás erősségét vagy gyorsaságát kellene mérni, valamint hogy a tehetségesnek mondott emberek minőségileg vagy mennyiségileg kerekednek társaik felé. Tehát kérdés, hogy mikor nevezünk valakit intelligensnek és ezáltal tehetségesnek, ha valamit jobban tud másoknál, vagy ha olyat tud amit mások nem.

Kreativitás:

A kreativitás fogalmát 1950-ben Guilford alkotta meg és már azóta ösztökösszkapcsolódik a tehetség fogalmával. Az azonban már a kezdetektől egyértelműnek látszott, hogy ez az építőelem semmiképp sem lehet egyedülálló okozója a tehetség kialakulásának.

Az összetettebb modellekben azonban egyaránt említésre kerül, más nem a személyiség fontos tulajdonságaként. A Cropley-Urban kreativitás komponensmodell a kreativitást olyan alapokra helyezi, ami a tehetséget is meghatározhatja. A modellt a környezeti hatások 3 szintjén vizsgálja, melyek az: egyéni, társas és a társadalmi, kulturális szint. A modell két összetevője a kognitív komponensek halmaza, melynek részei a divergens gondolkodás, az általános ismeretek és a specifikus tudás, valamint a személyiségbeli komponensek halmaza, amely tartalmazza az összpontosítást, a motivációt és a bizonytalanság toleranciáját. Ez a modell akár alkalmas lenne a tehetség leírására is, azonban alkotói ezt nyíltan sosem mondták ki.

Motiváció:

Míg az intelligencia és a kreativitás meghatározásában és mérésében is bizonytalanságok merülnek fel, addig a motiváció ezekhez képest többszörös bizonytalanság mellett vizsgálható csupán. A tehetség kialakulásának kutatásában azonban egyértelműen helye van, hiszen ha a tudást és a képességeket azonosnak is tekintenénk két ember között, akkor is felmerülhetne különbség a végső teljesítményben, aminek háttérében ez esetben a motiváció, a céltudatos viselkedés, a kitartás állna. A motiváció úgy függ össze a tehetséggel, hogy a magas fokú érdeklődés kitartó és erős koncentrációt képes kiváltani, aminek következményeképp magas lehet a teljesítmény. Vizsgálták a tehetségesnek tartott gyermekek esetében a korai szülői magatartásokat és kutatások bizonyítják, hogy a támogatóbb légkör, a korai önállóság megteremtése nagyban hozzá járul a tehetség kifejlődéséhez.

A tehetséges emberekre nagyban jellemző, hogy a sikert a képességeiknek tulajdonítják, míg a kudarcot az erőfeszítéseik hiányaként élik meg. A motiváció fontosságát mutatja az a kijelentés is miszerint a belső hajtóerő magas szintje vagy minősége adja a kiemelkedő energiát a rendkívüli erőfeszítésekhez. Láthatjuk tehát, hogy mindhárom összetevő lényegi részét képezi a tehetség kialakulásának, azonban bizonyított, hogy önmagában egyik sem elég annak kiaknázásához. Ezért is alakultak ki olyan összetett modellek, melyek a három tényező kölcsönhatásait vizsgálják, valamint kibővítik a tehetségre ható tényezők vizsgálati körét. Ezek bemutatására szolgál a következő fejezetrész. (in. Dávid, Bóta, Puskásné Kiss, 2002, 7-152)

A tehetségnek környezeti tényezői is vannak:

- Család
- Iskola
- Társak

A tehetségnek számos, egymáshoz hasonló, átfogó meghatározása létezik. Az általános tehetség azonban úgy tűnik, hogy csak egy fajtája a tehetségnek, nem pedig a prototípusa. A szakemberek folyamatosan dolgozzák ki a újabb és újabb tehetség típusokat, ezáltal pedig egyre szélesedik a kiválóságról alkotott képünk.

A tehetséget leíró elméletekből többet is számon tart a szakirodalom, napjainkban a legáltalánosabban a Renzulli-féle elmélet az elfogadott. Ez a modell négy összetevőjét emeli ki a tehetségnek:

- átlag feletti általános képességek,
- átlagot meghaladó speciális képességek,
- kreativitás,
- a feladat iránti elkötelezettség.

Az átlag feletti általános képességek közé tartozik például a magas szintű elvont gondolkodás, fejlett anyanyelvi képességek, jó memória, hatékony információfeldolgozási stratégiák. A speciális képességek adják meg a jellegzetességét a tehetségnek.

Ezekből rendkívül sokféle van, és az általánosan elfogadott Gardner-féle csoportosítás alapján hétféle speciális képességcsoport különíthető el:

- nyelvi,
- zenei,
- matematikai-logikai,
- vizuális-téri,
- testi-mozgásos,
- szociális-interperszonális,

- intraperszonális.

Ezek a speciális tehetségfejlesztéshez kiindulási alapként szolgálnak.

A kreativitás is több elemből épül fel:

- problémaérzékenység,
- a problémák újradefiniálása,
- a gondolkodási műveletek hatékony alkalmazása,
- a gondolkodás rugalmassága,
- eredetiség.

Ez az összetevő is meghatározó a tehetség funkcionálásában, hiszen a tehetségre egyebek között éppen az a jellemző, hogy problémahelyzetekben új megoldásokat talál, s ez kreatív képességek nélkül elképzelhetetlen. (Dávid, Bóta, Puskásné Kis, 2002, 64)

A feladat iránti elkötelezettség olyan személyiségtényezőket foglal magába, amelyek a magas szintű teljesítményhez az energiát biztosítják:

- érdeklődés,
- versenyszellem,
- kitartás,
- emocionális stabilitás.

Az előzőekben ismertetett általános és speciális képességek bármilyen magas szintre is fejlődhetnek, e háttértényezők kellő fejlettsége nélkül nem jöhet létre magas szintű teljesítmény. Tehetőségesnek tehát azok tekinthetők, akik – a négy fenti összetevő ötvözeteként értelmezett – kiváló adottságaik alapján magas szintű teljesítményre képesek az élet bármely tevékenységi területén.

Az előzőekben leírt tehetség-összetevőket az egyén nem készen kapja, mert az öröklődés ebben nem kizárólagos faktor, és a hosszas fejlesztőmunka eredményeként számottevően tovább formálódhatnak, fejlődhetnek az élet során. E fejlődési folyamatban a család, az óvoda, iskola, a társak és a társadalom többi szereplőjének a befolyása meghatározó jelentőségű. E sokrétű kölcsönhatásokat írják le a Gagné, a Renzulli–Mönksvagy a Czeizel-féle modellek.

A kisgyermekkor a személyiség és képesség fejlődés intenzív szakasza. A tehetség összetevőit és az óvodáskor jellemzőit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a tehetség fogalma ebben az életkorban még a potenciál, a lehetőség értelmében jelenik meg. Kiteljesedése, kibontakozása csak több évvel később várható. Az óvodás gyermekek vonatkozásában *tehetségigérettről*, *tehetséggyanúról*, *tehetségcsíráról*, *tehetségre utaló jegyekről* beszélhetünk.

Bizonyos kiemelkedő speciális képességek természetesen már óvodáskorban megjelenhetnek, például a zene, matematika, vizuális, mozgás területeken. A

fejlesztőmunkának egyik kritikus pontja, hogy milyen életkorban kezdjük el a speciális tehetségfejlesztést. Az is gondot okozhat, ha túl korán kezdjük ezt a munkát, de az is, ha elszalasztjuk a szenzitív korszakot a speciális képességterületeken.

Ha túl korán jelentjük ki egy gyermekről, hogy valamely speciális területen kiemelkedő képességei vannak, könnyen megeshet, hogy elvágjuk előre az egyéb területek megismerésének lehetőségét, vagy a környezeti elvárások miatt idő előtt nagy nyomásnak, érzelmi túlterhelésnek lesz kitéve.

Ugyanakkor a tehetség hosszú távú nevelése szempontjából rendkívül fontos a kora gyermekkori fejlesztés. Ezért általánosságban azt fogalmazhatjuk meg, hogy a kisgyermek gondozásának legfőbb célja az egyes gyermekek kiemelkedő képességeinek felismerése, kibontakozási feltételeinek megteremtése. (in. Balogh, Herskovits, Tóth, 1998. 5-12)

1.2.A tehetség fogalma az öt év alatti gyerekeknél

A tehetséges gyerekekkel foglalkozó szakirodalom döntő többsége iskolásokra fókuszál, vagyis elég nehéz dolog öt év alattiakról szóló, általánosságoknál többet is mondó cikkeket találni. A kisgyerekekre két okból érdemes külön is odafigyelni: az egyik ok a tehetséges kisgyerek sajátos *korai személyiségfejlődése*, a másik *a konkrét képességek* és az azokkal szükségszerűen együtt járó igények *jellege*. A zenei tehetség például általában már 4-5 éves kor előtt megnyilvánul valamilyen formában, és a Gryllus Vilmos Kárókatonáját két és fél évesen tisztán végigéneklő kisfiúnak nyilván több és változatosabb zenei anyagra lesz szüksége az óvodában is, mint egy átlagos kisgyereknek. De ennél még sokkal fontosabb arra odafigyelni, hogy a tehetséges gyerek már kisgyermekként is hordozza a kiemelkedő képességűekre úgy általában jellemző személyiségvonásokat, érzelmi mintázatokat és karakterisztikus viselkedésformákat, azaz könnyen lehet, hogy a testvéreinél bevált nevelési módszerek jó része az ő esetében nem fog működni.

A szellemileg nagyon gyorsan fejlődő gyerekek gyakran túlérzékenyek, illetve sokan közülük az átlagnál gyorsabban fáradnak, könnyebben megharagszanak vagy sírva fakadnak. Nagyon hamar lesz nagyon fejlett igazságérzetük és szabálytudatuk. Nemritkán már háromévesen elkezdnek iskolásokra jellemző érvekkel és kifogásokkal vitázni és alkudozni a családi normákról, az esti lefekvés idejéről stb. Hamar képesek beleélni magukat mások gondolataiba, érzelmi állapotába, megrázza őket mások szenvedése, magukra veszik a szülei problémáit, feszültségét. A sajátosságaikkal tisztában lenni segíthet a szülőknél abban, hogy megfelelően reagáljanak a gyerek hisztijére, önállótlanására vagy unalmára, és észrevegység, hogy mikor szorong vagy haragszik olyasmi miatt, amit a vele egykorú gyerekek még észre se vesznek, mikor van túlfáradva, mikor jut el odáig, hogy sokkal bonyolultabb játékokra lenne már szüksége. (in. Gyarmathy, 2010, 221-232)

Nincs egyértelmű definíció vagy mérőszám arra vonatkozóan, hogy egy kisgyerek megnyilvánuló adottságai mikor számítanak különlegesnek. A 2-4 éves korosztály bármilyen teljesítményét sokkal nehezebb mérni, mint a nagycsoportosokét vagy az iskolásokét: a kicsik többnyire még egyáltalán nem értik, hogy egy teszt alkalmával a képességeik javát "kell" nyújtaniuk, gyakran izgalomba jönnek az érdekes tárgyakkal teli játszószobában és "elhülyéskedik" a vizsgálatot (a "melyik torony a legmagasabb?" kérdésre válaszul csibészes vigyorral ledöntik mind a hármát), vagy éppen nehezen oldódnak fel az idegen felnőtt(ek) társaságában és nem hajlandók megszólalni vagy együttműködni. Sokan közülük tévedhetetlenül megérzik, hogy a szülei mikor akarják őket "produkáltatni", és mivel minden zsenialitásuk dacára *kisgyerekekről* van szó, ez egyet jelent azzal, hogy reménytelen vállalkozás lesz megpróbálni a célzott képességfelmérést.

A tehetség a közismert és általános jelleggel alkalmazott definíció szerint képesség, motiváció és kreativitás összessége. A kreativitás fogalma persze szerzőnként mást jelent, úgyhogy nem olyan egyszerű a definíciót értelmezni és tovább magyarázni. A kisgyerekekkel foglalkozó tehetségkutatók általában úgy gondolják, hogy nem szerencsés a kreativitás fogalmát az alkotás oldaláról megközelíteni: rengeteg tehetséges gyerek (és felnőtt) "csak" kiváló tolmácsolója, előadója, őrzője és továbbadója valaminek, de magához a területhez nem tesz újat hozzá. (Dávid, Bóta, Puskásné Kis, 2002, 67)

A tehetséget felnőttek esetében teljesítményben vagy hozzáértésben mérjük és értelmezzük, a gyerekeknél viszont *a tehetség a tanulás sebességében és az ebben rejlő ígéretben látszik*. Ez egy nagyon fontos különbség, és különösen a művészeti iskolákban figyelhető meg, hogy sokszor a felnőtteket is jobb az utóbbi mérce szerint értékelni, ha nem akarjuk, hogy tehetséges emberek elvesszenek. A tehetségesség felismerése elsősorban nem a korai vagy intenzívebb fejlesztés miatt fontos, vagy legalábbis ez nem egy ennyire direkt összefüggés, hanem azért, mert a különleges képességű gyerekek halálra unják magukat, agyonfrusztrálódnak és kedvüket veszítik, ha a *kihívás iránti állandó igényüket* nem tudják sehogyan kielégíteni. Az 5 évesnél kisebb különleges képességű gyerekeknek tehetséggondozás címén főleg nem "fejlesztésre", hanem egyszerűen csak *megfelelő környezetre és érzelmi biztonságra* van szükségük.

Nyilván minden gyereknek "megfelelő" környezetre és érzelmi biztonságra van szüksége, úgyhogy ez a tétel bizonyos szempontból a spanyolviasz felfedezésének tűnhet, de a lényeg megint a fogalmak részletesebb értelmezésében rejlik. Egyfelől arról van szó, hogy a tehetséges kisgyereket nem kell már 2-3 évesen a "tehetséges" címke alá besorolni és külön elbánásban részesíteni valamilyen területen, de másfelől a tehetséges gyerekeknek még az átlagnál is sokkal fontosabb, hogy a megfelelő környezet tényleg *neki megfelelő* legyen.

Például egy átlagos kisgyerek szükségleteinek jó eséllyel megfelel a játékok használati utasításán szereplő életkori címkék szerint összeválogatott gyerekszoba, de egy különleges képességű gyerekről a szülőnek kell tudnia (sokszor minden számottevő segítség nélkül), hogy a kicsi körülbelül hol tart most éppen, és aztán *ehhez képest* kell ingergazdag környezet neki, és ehhez képest kell az érzelmi nevelését folytatni. (in. Gyarmathy, 2006, 7-34)

A tehetségesnek tűnő gyerekek képességfelmérése.

Az átlagon felüli képességekből nem érdemes *azonnal* nagy hűhót csapni. A különleges tehetség egyik fontos kritériuma az, hogy a meglevő előny meg is marad, vagy még tovább növekszik (különben csak fejlődési ugrásról beszélhetünk, és ilyesmi gyakran történik; vannak gyerekek, akik egy-egy területen mindig ugrásszerűen fejlődnek, és időnként messze elhúznak az átlagtól, időnként utolérik őket a többiek).

Nagyobb gyerekek (5 évesek és idősebbek) képességfelmérésekor már valódi kérdés az, hogy vajon "tényleg" különleges képességű-e a gyerek: sokféle teszt létezik általános, vizuális, matematikai stb. intelligencia mérésére, sokféle irányított játékon, szerepjátékon és alkotási folyamaton keresztül lehet vizsgálni, hogy egy gyerek pontosan miben és mennyivel tart előbbre a kortársainál. A kisebb gyerekek esetében nincsenek megbízható mérők, elsősorban azért, mert nem lehet normálisan tesztelni. Látszik, ha egy gyerek már rég kipipálta a korosztályos mérő képességlistájának összes elemét, és egy határig azt is meg lehet mondani, hogy melyik másik korosztály képességlistájáról jelennek meg mostanában új és új elemek a napi tevékenységében, de ennél pontosabbat nagyon nehéz mondani. A tesztelés lehetetlensége azonban ennél a korcsoportnál nem hátrány, hanem inkább előny: sokkal kisebb így az esély túl korai (és téves) címkézésre, egy különleges képesség nem sorolódik be azonnal a "matematikai", "nyelvi" vagy egyéb hasonló, nemritkán elég megtévesztő kategóriába és nem indul be azonnal a "fejlesztő" mókuserék (később majd erről is lesz szó bővebben) valami olyan irányba, amilyenbe nem kellene. A kategóriák a célzott fejlesztő programokhoz, különórákhoz stb. kötődnek, de iskolás kor előtt ritkán van valódi hasznuk, mert óvodás korban a nagyon tehetséges gyerekek is bármit csinálnak (zeneóvoda, néptánc, kézműveskör stb.), a többi érdeklődő gyerekekkel együtt fogják csinálni.

A konkrét képességek pontos leltárba vétele tehát kevésbé számít, ugyanakkor minél gyorsabb és feltűnőbb egy tehetséges kisgyerek fejlődése, annál fontosabb, hogy sajátos szükségletei mielőbb kellő figyelmet kapjanak. (Dávid, Bóta, Puskásné Kis, 2002, 71)

Tehetséges kisgyerekek korai jellemzői lehetnek az alábbiak (nem kell mindnek meglennie):

- meglepő pontosságú, illetve részletességű hosszú- és rövidtávú *memória*

- az átlagnál sokkal hosszabb ideig képesek *egy dologra figyelni*, egy dologgal foglalkozni (előfordul, hogy már egy-két évesen órákon át képesek egyedül eljátszani)
- gyorsan kialakuló, változatos és gazdag *szókincs* (sokan eleve korábban is kezdenek beszélni, mások átlagos időpontban vagy pláne későn kezdenek, de a fejlődés sebessége olyan, hogy óvodakezdésük idején a kiejtési hibákat leszámítva úgy beszélnek, mint a nagycsoportosok, elsősök)
- fejlett *képzelőerő*, amely megnyilvánulhat korai *szerepjátékokban* (van olyan gyerek, aki egyévesen már folyamatosan "közvetíti", hogy a játékában mi történik, vagy 18 hónaposan elváltoztatott hangon beszél egy báb nevében, megeteti a babáját, kétévesen képzeletbeli virágot, számócát szed a képzeletbeli erdőben, pantomimszerűen eljátszva a történeteket), korai *figuratív rajzolásban* (15 hónaposan rajzolás közben mondja, hogy mit rajzol éppen, még ha a rajz nem is felismerhető; más esetekben nagyon korai felismerhető figuratív rajzolás van, egyévesen bezáródó kör, elkülöníthető függőleges és vízszintes vonalak, 18-20 hónapos kori rajzban már látszik, hol a ház teteje, az autó kereke, a virág szára), korai *alkotó tevékenységben* (másfél évesen 4-5 féle gyurmafigura készítése, játékok színek szerint szimmetrikus elrendezése a polcon rendrakáskor), *valóság és fikció* korai megkülönböztetésében (másfél évesen tudja, mi a különbség a "játékból megesszük" és az "igaziból megesszük" közt); *humorérzékben* (kétéves kor körül szándékosan elferdít valami mondókát és aztán nevet ezen, játékból eldugja a szülő tollát vagy szemüvegét és nevet, amikor az illető keresi a tárgyat stb.)
- magánál *idősebb játszótársakat* preferál (vagy pedig a sokkal fiatalabbakat, akiknek dirigálhat)
- *absztrakt gondolkodás*, amely ebben az életkorban főleg a nyelvi készségekben érhető tetten (időviszonyokra utaló szavak, mint pl. tegnap, este; felsorolásokat másfél évesen "és"-sel köt össze; kétévesen olyan szavakat használ, mint pl. hanem, is, mégiscsak, múltkori, kedvenc; egyre több betűt felismer, esetleg olvasni is megtanul még négyéves kora előtt); néha matematikai készségek is egyértelműen megjelennek (kétévesen 4-10 tárgyat stabilan megszámol; ismeri a több, kevesebb, ugyanannyi fogalmát; háromévesen 50-es számkörben összead, kivon)
- saját személyről való *tudatosság és önreflexió* korai megjelenése (ilyesféle szóhasználatból, kifejezésekből látszik, mint "szerintem", "erre gondoltál", "baba eltöprengett", "jó itt feküdni")
- szenvedélyes (csillapíthatatlannak tűnő) *érdeklődés* a külvilág, az emberek, a tárgyak, természeti jelenségek, zene, gépek működése stb. irányában; már másfél-két évesen rengeteget kérdez, okokat és összefüggéseket próbál találni

- fejlett koordináció és *finommotoros mozgás*.(Dávid, Bóta, Puskásné Kis, 2002, 75)

1.3. Az óvodapedagógus feladatai a tehetségfejlesztésben

Minden gyermek tehetséges valamiben, ezt a tehetségét fel kell fedeznünk. Komplex tehetségfejlesztő programot működtetésével egyszerre fejleszhetjük a gyermek személyiségét és képességeit, valamint erős és gyenge oldalát. Minden esetben a gyermek pozitívumait, erősségeit emeljük ki. Az optimális egyéni tehetséggondozást a játéktevékenység biztosítja, a fejlesztést speciális egyéni és mikrocsoportos formában érdemes megvalósítani.

Tehetségműhely működtetése esetén fontos a műhelyek átjárhatósága, az, hogy a gyermek jól érezze magát a tevékenységben. Lehetőség szerint az iskolába lépés után is érdemes nyomon követni a tehetséges gyermekeket.

Az óvodapedagógus feladatai:

- A gyermek személyiségének figyelembe vételével átlagon felüli adottságaik, kreativitásuk, motivációjuk felfedezése, személyiségük optimális fejlesztése, önmagukhoz mérten tehetségük kibontakoztatása.
- A gyermek együttműködésének, társas kapcsolatainak, kommunikációjának fejlesztése.
- Az 5-6 éves, illetve iskolába készülő gyermekek számára olyan műhelytevékenység biztosítása, melyben önmagához mérten kibontakoztathatja tehetségét. Ezáltal esélyegyenlőség biztosítása ennek a korosztálynak.
- A tehetségdiagnosztika rendszerének kialakítása /tehetségazonosítás, beválogatás, hatásvizsgálat/, megvalósítása, évenkénti felülvizsgálata.
- Az egyéni képességekhez igazodó tevékenységtartalmak kimunkálása (műhelyek kialakítása), éves munkaterv, gazdag, színes tehetséggondozó programok készítése.
- A műhelymunkákhoz szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosítása.

Az óvodapedagógus fontos feladata, hogy felismerje a gyerekekben rejlő „tehetség-csírákat”, egyénre szabott módon foglalkozzék a tehetség-ígéretes gyermekekkel az alábbiak szerint:

- felismerni és gondozni a tehetség-ígéretes gyermekeket az óvodai csoportban vagy külön foglalkozásban
- bevonní a szülőket a tehetségfejlesztő munkába
- újszerű módszerekkel, egyénre szabott technikákkal foglalkozni a gyerekekkel
- biztosítani a megfelelő tárgyi feltételeket a fejlesztéshez

Ahhoz, hogy a gyermekek kreativitása minél jobban kibontakozhasson, olyan gazdag kelléktárra van szükség, melyből bátran és bőven válogathatnak tevékenységeik során.

Improvizációhoz, dramatikus- és szerepjátékhoz, bábozáshoz különböző színű és méretű anyagokat, jelmezeket, fej-kesztyű és újj bábokat, paravánt lehet alkalmazni.

Ábrázolás, kézimunka, művészi tevékenységek gyakorlásához is megfelelő teret és anyagokat kell biztosítani.

Megjegyzés:

- Csak kreatív óvodapedagógus képes kreatív gyermeket fejleszteni.
- A családokkal együttműködve valósító meg a tehetséggondozás.

Lényeges az óvodapedagógusok pedagógusok módszertani kultúrájának folyamatos gazdagítása. (in. Balogh, Herskovits, 1993,15-24)

II Fejezet

A komplex tehetségsegítő programok

„Minden gyermekben megvan a cselekvési vágy és a világmindenség megismerésének igénye, csak a kibontakoztatását kell segíteni.” (Maria Montessori)

2.1. A tehetséggondozás legfontosabb célkitűzése

A kiemelkedő képességű, kiválóan kreatív gyermekek felfedezése, személyiségük optimális fejlesztése (megelőzzük a tehetségigéretes elhanyagolását, felismerjük az alulteljesítő gyermekekben bujkáló kiváló képességeket). A kiválóan kreatív tehetségigéretes gyermekek további gondozása gazdagító program keretében.

A tehetségfejlesztés feladatai:

- Felismerni a kreatív gyermekeket
- Ösztönözni, motiválni kreativitásukat

- Kielégíteni szükségleteiket: megismerési, elfogadási, alkotási, biztonsági
- Önmagára taláztatás, hogy megbirkózzon a feladatok sokszínűségével
- Elkallódás elhárítása
- Harmonikus fejlesztés
- Segíteni őket a különböző helyzetekben
- Az általános nevelés eszközeivel segíteni fejlődésüket

A tehetséggyanús gyermekek kiválasztásának csak akkor van értelme, ha fejlesztésüket alapos tervezőmunka után megszervezzük és vállaljuk. Első lépésként olyan speciális célokat kell áttekinteni, melyeknek meg kell valósulni a fejlesztés során, hogy sikeresek legyünk. (Balogh, Herskovits, 1993, 23)

2.1.1. Speciális célok a tehetséggondozásban

1. A tehetséges gyermek erős oldalának támogatása. (emlékezet, fantázia, logikus gondolkodás) A gyermek egy-egy területen rengeteg ismeretanyagot halmoz fel. Segítenünk kell, hogy ezeket elmélyíteni tudja. Nem célunk, hogy korán „kis tudóst” neveljünk belőle, hanem, hogy a sokféle dolgot megismerve később érdeklődési irányait tudja alakítani. Vegyük körül őket minél több lehetőséggel, amelyekből tanulhatnak, a játék mindenek felett, intim körülmények tárgyi feltételek biztosítása fontos, logikai szellemi játékok, sakk.

2. A gyermek tehetségével összefüggő gyenge területek kiegyenlítése. Problémák adódhatnak a pszichomotoros képességek, érzelmi-szociális érettség (egyenlőtlen fejlődés) esetleg motivációs területen is. Mindenképpen olyan hiányosságokat kell a „gyenge” oldalon értenünk, amelyek a tehetség fejlődését megnehezítik, vagy éppenséggel megakadályozzák. A gyermek esetleges gyenge oldalát mindenképpen diagnosztizálni kell, és szakember segítségével fejleszteni kell. A zenei, képzőművészeti vagy mozgásos foglalkozások szerencsésen egészíthetik ki az intellektuális irányultságot, segíthetik a gyermek érzelmi-szociális fejlődését akkor is, ha a gyermek ezeken a területeken nem rendelkezik jó adottságokkal.

3. Minden terület fejlesztése.

A gyermekek fejlesztése során fontosnak tartjuk a különleges esetleg fejlesztésre szoruló területek mellett-, az átlagos képességek, az egész személyiség támogatását.

4. Elfogadó, a személyiségfejlődést segítő légkör kialakítása.

A gyermeknek tisztában kell lennie saját értékeivel, de nem szabad, hogy túlbecsülje azt. Egy-egy kiemelkedő gyermek integrálásában segíthet néhány más, intellektuális téren nem olyan kiváló társa. Ezek a gyerekek általában jó szociális érzékkel rendelkeznek. Ilyenkor mindannyian átélhetik, hogy nem csak az intellektuális kiválóság az érték.

5. A pihenés és a relaxációs lehetőség biztosítása.

Pihenni is meg kell tanulni a gyermeknek. Csak az tud igazán felfrissülni, aki szabad idejében el tudja engedni magát. Óvodában különösen nagy gondot szokott jelenteni, hogy a tehetséges gyerekek egy részének sokkal kevesebb az alvásigénye, mint kortársainak általában. A pihenés, a relaxáció lehetősége nem jelenti azt, hogy erőszakoljuk a délutáni pihenést, hanem a lehetőségét kínáljuk fel. Segíthetjük a gyermeket ezen a területen, ha ebben az időszakban különböző játékokat, foglalkozásokat kínálunk számukra: gazdagító kiscsoportos foglalkozások. (www.tehetsegpont.hu/dokumentumok/tehetsegfogalomBL.doc)

2.1.2. A tehetségfejlesztés módszerei

Gyorsítás (léptetés), melynek során a tehetséges gyermek osztályt ugrik, egyszerre több év anyagát sajátítja el. Ezzel az eljárással igen óvatosan kell bánni, általában maximum egy évet tanácsos ugrani, és ezt is csak akkor, ha a gyermek fizikailag, emocionálisan és szociálisan is érett arra, hogy nála idősebbek között legyen.

Elkülönítés, melynek szellemében a tehetséges gyermekek számára külön iskolákat, illetve külön osztályokat szerveznek. Az eljárás előnye, hogy a gyermek képességfejlesztése igen hatékony, a gyermek nem unatkozik. Ugyanakkor a kiélezett versenyhelyzet, az egyoldalú intellektuális fejlesztés, a „normál” gyermekektől való elszigetelődés kedvezőtlen hatású lehet. Ennek szélsőséges esete, amikor a gyermek nem jár iskolába, hanem szülei gondoskodnak taníttatásáról.

Gazdagítás, (dúsítás) az az eljárás, amikor a normál iskolai munka mellett kap személyre szóló képzést a gyermek. Ennek sokféle módja van a tanórán belüli differenciált foglalkozástól kezdve a különböző, tanórán kívüli, délutáni vagy hétvégi programokon keresztül a nyári tehetséggondozó táborokig. Tapasztalatok szerint ez a módszer a legmegfelelőbb a gyermek alkotóképességének, kreativitásának kialakulásában fontos szerepet játszó személyiségfejlődés szempontjából. E programokban valósítható meg legjobban, hogy a tehetséges gyermeknek leginkább kihívást jelentő, komplex, jövőorientált témákkal, kommunikációs vezetői készségek fejlesztésével is foglalkozzanak (pl.: humán etológia, újságírás, környezetvédelem, geometria és művészet, humor, rákkutatás stb.). (Balogh, Herskovits, 1993, 65)

2.2. A tehetséggondozás óvodai értelmezése, gazdagító program keretében

Óvodában a kiválóan kreatív, tehetség ígéretes gyermekek fejlesztése két síkon történik:

- óvodai csoportjaikban a napi tevékenységekbe ágyazva,
- illetve kiscsoportos kreativitást fejlesztő „tehetséggondozó” foglalkozások keretében.

Óvodapedagógiai munka során a kiválóan kreatív gyermekek saját csoportjukban élik óvodás életüket. Elsősorban játszanak, azzal foglalkoznak, amivel akarnak, szeretnek.

Kötelességünk, hogy segítsük őket a továbbfejlődésben, erősítsük erős oldalukat, erősítsük gyenge területeiket, (melyek a fejlődését megnehezítik) olyan léggört alakítsunk ki a gyermekek körül, amely őket elfogadja, személyiségüknek fejlődését segíti. Vegyes és tiszta életkorú csoportjainkban, a mindennapi tanulós cselekvéses helyzetekbe építi be az óvónő a kreativitást fejlesztő feladatokat, többletismereteket. A gyermekek szabadon dönthetnek részt kívánnak-e venni a felkínált tevékenységekben. Ezek a tanulós helyzetek nyitottak, bármikor elérhetőek, de a kilépés lehetősége is biztosított a gyermekek számára. Az óvodapedagógusnak az a szerepe, hogy észrevegye, támogassa, és komplex ismeretekhez juttassa a gyermekeket, hagyja kalandozni a tudomány világában. Többféle lehetőség kínálkozik a vegyes összetételű csoportokban a tehetségfejlesztésre, itt a dústítás mellett a gyorsítás módszere is megjelenik spontán módon, az életkori sajátosságok miatt, hiszen a kicsik, ha akarnak részt vehetnek a nagyoknak szánt foglalkozásokon. Ez gyorsabb fejlődést biztosít számukra, ugyanakkor saját koruknak megfelelő készségeik zavartalanul fejlődhetnek. Idősebb korban a felkínált gazdagító foglalkozások pótolhatják ezt a módszert, a tehetségigéretes gyermekeknek.

Tapasztalatok, azt bizonyították, hogy leghatékonyabban az 5-6-7 éves korosztály fejleszhető a legeredményesebben. Az óvodás gyermekek egészséges személyiségfejlődése akkor valósul meg, ha olyan szabad és érzelmi biztonságot adó támogató, gondolkodó környezetet teremtünk melyben egészségesen harmonikusan én erős személyiséggé fejlődnek. Ehhez nélkülözhetetlen a gyermekek és az óvónő között kialakuló érzelmi biztonság, kötődés – ez egy kiscsoportos gyermeknél a szeretett óvó néni jelenlétét feltételezi-, mert csak ennek hatására bontakoznak ki a különleges tehetségre utaló speciális képességeik, készségeik kreativitásuk. A túl korán történő kiemelés a gyermekek képességeit korlátozhatja.

A gazdagító foglalkozások akkor hatékonyak, ha kis létszámúak. A gyermekek olyan közösségben érzik magukat biztonságban, amelynek létszáma nem haladja meg a csoportba járó gyermekek életkorának a kétszeresét. Ez a megoldás 5-6-7 éves óvodások esetében maximum 10-14 főt jelent. Természetesen a létszám alakulását a foglalkozás helyszíne is meghatározza. Ez a létszám csak úgy elviselhető, hogy az előteret, a folyosót is használjuk, jó időben az udvaron tevékenykedünk. A közösségben ekkor még lehetőség nyílik társakra lelteni, de a közösségi élet szabályait (például, tevékenykedni, dolgozni másokkal; erőszakmentes vitát kezelni) is megtanulhatják a gyerekek. (in. Dávid, Bóta, Puskásné Kis, 2002, 75-86)

2.3. A gyermeki tehetség beazonosítási folyamata, szempontjai, a kiemelkedő képességek felismerése

Segítségünkre van egy tulajdonságlista, amely az óvodáskorú „tehetséggyanús”, kiválóan kreatív gyermekekre gyakran jellemző viselkedésjegyeket tartalmazza, és egyben segít a tehetség felismerésében. Évente egy alkalommal, minden gyermeket számba véve, októberben összegezhető. A kiscsoportos korúak esetében az első időpont februárra – az óvodába kerülés időpontjához képest legalább hat hónapra esik.

Három felosztás szerint csoportosítottuk:

- Kreativitás jellemzői
- Szociális képességek jellemzői
- Intellektuális képességek jellemzői

Ezt a csoportosítást azért tartják fontosnak, mivel a tehetséggondozó anyagnak fontos összetevője. Ezek azok a területek, amelyek sarkalatosak a tehetséges gyermekek gondozásában. Hangsúlyozzuk, hogy megfigyelések nem csupán a kreativitásra, az értelmi szférára és a szociális képességek jellemzőire terjednek ki, hanem nagyon fontosnak tartjuk a gyermeket hajtó motivációt is, de azt beépítettük a szociális képességek, és a kreativitás jellemzői közé. Természetesen az óvodás gyermeknél a területek nem találhatók meg ennyire tiszta formában. Minden esetben célszerű, hogy a mindennapokban nagyfokú pedagógiai érzékenységgel, belső óvónői megérzéssel, megfigyeléssel –egy pillanatra felkapom a fejem-, „mindent észrevegünk” a gyermekek megnyilvánulásaiban, viselkedésében. A megfigyelések akkor pontosak, ha azonnal rögzítjük azokat.

Ajánlatos naponta készíteni a kreativitást megfigyelő füzetbe egyéni feljegyzéseket számunkra leginkább feltűnő dolgokról. Napi tapasztalat átadása és megbeszélése a társ óvónővel értékes információkat hordozhat. A folyamat eredményeként nem jelent számunkra nehézséget a gyermekek kiválasztása. Minél több állításnál érezzük úgy, hogy ráillik egy kisgyermekre, annál valószínűbb, hogy tehetséges. Őket nem csak a csoportjukban, hanem külön gazdagító foglalkozás keretében is fejleszthetjük. Felelősségünk óriási, hogy felfedezzük a gyermekekben rejlő tehetséget, és kellő toleranciával kezeljük a kiválasztás folyamatában.

A tulajdonságlista tartalmazza a gyermekek pozitív és negatív tulajdonságait is. Nem lehet a tehetséges gyermek örömet okozó megnyilvánulásai mellől egyszerűen „lefარagni”, a kellemetleneket. Az állandóan dolgozó agyat nem lehet tetszés szerint leállítani. A szenvedélyes érdeklődés, kíváncsiság velejárója bizonyos öntörvényűség. Az eredeti látásmód megnehezíti a konvenciók és azok jelentőségének észlelését. Mindez a gyermeket kevésbé alkalmazkodóvá, és a felnőtt számára esetleg igen fárasztóvá teszi. (Czeizel, 2003, 11)

2.3.1.A leggyakoribb tulajdonságok, amelyek nehézséget okoznak óvónőknek

- Erős kritikai érzék, a logika „túlfejlődése”,
- Fokozott energizáltság, nem tűri a tétlenséget, kicsi az alvásigénye,
- Makacs, véghez akarja vinni, amit szeretne,
- Nem foglalkozik azzal, ami nem érdekli,
- „Megszállott” –ha valami érdekli, nehéz elterelni,
- Néha nehezen találja meg a közös hangot kortársaival,
- Egyenlőtlen fejlődés.

Fontos megemlíteni a gyermeki viselkedést, ami ugyancsak utalhat a tehetségre, s a kiválasztás folyamatában fontos megfigyelési szempont. Ahogy kiválasztja az őt érdeklő dolgot, a mohóság, amivel ráveti magát, és a spontán, tartós, intenzív érdeklődés, amivel foglalkozik vele, mind jelzés értékű számunkra. A kiválasztás folyamatában a gyermek viselkedésében legjobban feltűnhet, hogy:

- A számára érdekes feladatokban nem igényel biztatást, dicséretet, az életkora szerint elvárhatónál lényegesen hosszabb ideig képes figyelni.
- A feladatot, amit elkezd be, akarja fejezni.
- Mindig van valami, ami nagyon érdekli őt, ami nem érdekli, azzal nem foglalkozik.
- Sokszor foglalkozik „felnőtt” problémákkal (háború, halál stb.).
- Kicsi az alvásigénye.

Ha az óvodáskorú gyermek kiemelkedő, vagy speciális képességekkel rendelkezik könnyebb a helyzetünk. A 3-4 évesen olvasni tudó gyermekre mindenképpen oda kell figyelni, mert tapasztalataink szerint az olvasás iránti nagyfokú érdeklődés az óvodásoknál iskolakezdés előtti időszakra esik. Ha korábbi időpontban tapasztaljuk, mindenképpen a gyermek átlag feletti képességét jelezheti. A korai olvasásnál érdemes bizonyos fokozatokat elkülöníteni:

- Szavakat, feliratokat, rendszám táblákat olvas (5-6 éves kor táján gyakori)
- Mondatokat, meséket képes olvasni, de inkább maga az olvasás ténye érdekli, mintsem az olvasott szöveg. „sajátos” módon elsajátított olvasás is jellemző.
- Eszközjelleggel használja a könyveket: enciklopédiákat, lexikonokat.
- Korán felfigyelhetünk bizonyos művészi és pszichomotoros képességekre is.

A zenei tehetség (a speciális matematika mellett) az egyetlen igen korán megmutatkozó tehetségfajta. A zenei képességek öröklődnek. Korán megállapíthatók a gyermek adottságai, hallása, ritmusérzéke.

Kiváló rajzkészség: ha a gyermek ügyesen rajzol, nem feltétlenül jelzi, hogy művész lesz belőle, fontos, hogy mit ábrázol, hogyan bánik a színekkel, anyagokkal, formákkal, mennyire érzelem gazdag, élményeket kifejezők a rajzok.

A pszichomotoros képességek mindenütt szerepet játszanak, könnyen felismerhetőek: testi ügyesség, kézügyesség-egykes sportokban az alkalmasság. Kiemelkedő szociális, esetleg vezetői képesség is megmutatkozik óvodáskorban, magas szintű empátiás készség, szervezői hajlam, döntéshozó képesség. Megbízható eredményt akkor kapunk, ha a gyermekekkel foglalkozó összes felnőtt véleményét egybevetjük. Kollégáinknak, ha kéri, szívesen nyújtunk segítséget a gyermekek azonosításában, a tehetségcsírák felismerésében. Konzultációt kezdeményezhetnek velünk, hospitálásra hívhatnak, hogy közösen tervezhessük meg a gyermek fejlesztésének további útját. (Dávid, Bóta, Puskásné Kis, 2002, 73)

III. Fejezet

A tehetséges gyermek kibontakoztatása egyéni, differenciált fejlesztési terv segítségével a Császlóci óvoda nagy csoportjában

Az elmúlt egy évtizedben Császlócon nem működött óvoda. A kisgyermeket a szomszédos községek óvodáiba vitték szülei. Megoldásként kínálkozott a település romos kórházépületének óvodává történő átalakítása. Erről 2006-ban hozott döntést a községi tanács. A kárpátaljai állami és egyházi szervezetek, köztük a Dorcas Nemzetközi Segélyszervezet kárpátaljai kirendeltsége, Császlóc összes vállalkozója és lakossága nagy segítséget nyújtott, és több magyarországi, hollandiai és szlovákiai adományozó szervezet, magánszemély is részt vett a felújításokban. A hollandiai World Servants Alapítvány munkatársai személyesen is, a helyszínre érkezve a belső munkálatok elvégzésében segítettek.

2009. december 8-án hosszú idők kemény munkája és határokön átívelő összefogás eredményeként ünnepélyes keretek között átadásra került Császlóc új, modern

gyermekintézménye, magyar nyelvű óvodája. A két épületből álló óvodában egy csoportban tizenöt gyerek járt. 2011. augusztus 10-én pedig megnyílt a második óvodai csoport is tizenhárom gyerekkel. Az óvoda az európai normákat követi: van játszóterem, konyha, raktárhelyiség, az ovisok ruhái számára szekrénysor, korszerűen berendezett fürdőszoba stb. Az épület körül tágas udvar található csúszdával, libikókával, homokozóval és kisházzal.

Jelenleg a nagycsoportba 23, a kiscsoportba pedig húsz gyerek jár. A magyar gyerekek mellett ukrán anyanyelvű gyerekek is járnak az óvodába, akik rövid időn belül beilleszkednek a többi gyerek közé és sikeresen tanulják a magyar nyelvet. Az óvadavezető mellett két nevelőnő, két dada és egy zenepedagógus dolgozik az óvodában. Gyermekintézményünk rövid idő alatt igen népszerű lett a környéken, ma már nemcsak császlóci gyerekek járnak ide, hanem Kincsesről, Nagygejőcből, illetve Ungvárról is. 2012. szeptember 1-jétől összevont óvoda-iskola komplexummá minősítették át intézményünket. Jelenleg az összevont 1-4. osztály öt gyerekkel működik.

3.1. A tehetségazonosítás és tehetséggondozás módszerei a Császlóci óvodában

Óvodapedagógiai munka során a kiválóan kreatív gyermekek saját csoportjukban élik óvodás életüket. Elsősorban játszanak, azzal foglalkoznak, amivel akarnak, szeretnek. Kötelességünk, hogy segítsük őket a továbbfejlődésben, erősítsük erős oldalukat, erősítsük gyenge területeiket, (melyek a fejlődését megnehezítik) olyan légkört alakítsunk ki a gyermekek körül, amely őket elfogadja, személyiségüknek fejlődését segíti. Vegyes és tiszta életkorú csoportjainkban, a mindennapi tanulási cselekvéses helyzetekbe építi be az óvónő a kreativitást fejlesztő feladatokat, többletismereteket. Ezek a gazdagító tehetségfejlesztő programok.

Szeretném bemutatni óvodánk tehetséggondozó rendszerének főbb elemeit, amelyek meghatározóak az egyéni, differenciált tehetséggondozás szempontjából is.

Célunk a kiemelkedő képességű, kreatív gyermekek felfedezése, személyiségük optimális fejlesztése. /megelőzzük a tehetségigéretes elkallódását, felismerjük az alulteljesítő gyermekekben bujkáló kiváló képességeket/. A kreatív, tehetségigéretes gyermekek további komplex fejlesztése. A művészetek nyelvének felismerése, befogadása, alkotói megismerése a rajzolás, festés, mintázás, építés, képalakítás, konstruálás, kézimunka, műalkotások megismerésével, a környezetalakítás eszközeivel. Vizuális önkifejezés fejlesztése. Vizuális és formaérzékük gazdagítása különböző eszközök rakosgatásával, kitapintásával. Szabad és spontán ábrázolási tevékenységre ösztönzés változatos és szokatlan eszközök biztosításával. Különböző eszközök gyűjtése, felhasználása: fonalak, gombok, dobozok, levelek,

virágszirmok, termények, kavicsok, ruhadarabok. Ábrázolási munkák folytatása, részletezése, díszítése, gazdagítása, újrendezése, másféle megközelítése.

A tehetséggyanús gyermekek kiválasztásának csak akkor van értelme, ha fejlesztésüket alapos tervezőmunka után megszervezzük és vállaljuk. Első lépesként olyan speciális célokat fogalmaztunk meg, melyeknek meg kell valósulni a fejlesztés során, hogy sikeresek legyünk.

Évente egy alkalommal, minden gyermeket számba véve, októberben összegezzük a tapasztalatainkat. A kiscsoportos korúak esetében az első időpont februárra – az óvodába kerülés időpontjához képest legalább hat hónapra- esik.

Három felosztás szerint csoportosítottuk:

- Kreativitás jellemzői
- Szociális képességek jellemzői
- Intellektuális képességek jellemzői

Ezt a csoportosítást azért tartjuk fontosnak, mivel a tehetséggondozó programnak fontos összetevője. Ezek azok a területek, amelyek sarkalatosak a tehetséges gyermekek gondozásában. Hangsúlyozzuk, hogy megfigyeléseink nem csupán a kreativitásra, az értelmi szférára és a szociális képességek jellemzőire terjednek ki, hanem nagyon fontosnak tartjuk a gyermeket hajtó motivációt is.

Természetesen az óvodás gyermeknél a területek nem találhatók meg ennyire tiszta formában. Minden esetben célszerű, hogy a mindennapokban nagyfokú pedagógiai érzékenységgel, belső óvónői megérzéssel, megfigyeléssel.

Mérések leírása:

A mérések alapjául saját megfigyelési szempontjainkat vesszük figyelembe. A gyermekekről portfólió készül, mely tartalmazza a gyermekek alkotásait, az óvodapedagógusok által leírt folyamatos megfigyeléseket, tapasztalatokat.

A tehetségazonosítás alkalmazott módszerei intézményünkben

- Általános megfigyelés.
- Személyiség megfigyelés tulajdonságlista alapján.

A tehetséggondozás módja:

- Differenciálás:* a gyermekek kiemelkedő képességeinek kibontakoztatása egyéni illetve mikrocsoportos formában. Gazdag tevékenység repertoár és megtapasztalási lehetőség, az adott „feladat” magasabb szintű változatának megoldása.
- Gazdagítás, dústítás:* A gyermekek fejlesztése az óvodai csoportokban, a napi tevékenységek során történik. A gyermekek felfedeznek, valódi problémákat oldanak meg, amihez interdiszciplináris megközelítés szükséges. Nagy hangsúlyt helyezünk a problémamegoldó gondolkodás és a kreativitás fejlesztésére, valamint az empátiás készség,

társas és vezetői készségek, a személyiség komplex fejlesztésére. A gazdagító programokat ajánlunk a nagycsoportos korú, kiemelkedő képességű gyermekeknek a csoport életének keretei között, a napi tevékenységekbe ágyazottan.

3.2. Az egyéni fejlesztésbe bevont gyermek bemutatása

D. egy 6 éves kislány tehetségpálántaként igen meghatározó személyisége volt csoportunknak. Tehetséggondozó egyéni fejlesztő munkánk két éven keresztül folyt nagycsoportunkban, hiszen D. visszamaradó nagycsoportos volt. Nagy- és finommotorikája korának megfelelő, ügyes, dominanciája kialakult, jobbkezes.

D. különösen jó értelmi (térbeli–logikai) és verbális képességekkel rendelkező, kreatív kislány. Játékában, vizuális tevékenységekben kitartó, saját elképzelését aprólékosan, fantáziadúsán kivitelezi. Memóriája kiemelkedően jó, könnyen és gyorsan tanul.

Szüleihez ragaszkodik, nehezen válik el tőlük, ez megnehezíti a társas kapcsolatainak alakulását. Az óvodai csoportban nehezen nyílik meg, félénk, visszahúzódó, nehezen tudja kifejezni, érvényesíteni önmagát és vágyait. Felnőttekkel nyitottabb, kiemelkedő képességei szabad és irányított játékokban, beszélgetés során mutatkoznak meg.

D. kiemelkedő képességei mellett jelen lévő gyenge én-képe, csekély önbizalma, valamint én-érvényesítésének gyengesége hátráltatják személyisége erős oldalának kibontakozását. A képességeihez mért alulteljesítés egyik valószínűsíthető oka erős megfelelési vágya a látens szülői elvárásoknak, amely szüleivel való szoros, bensőséges kapcsolatából táplálkozik. (nagyobb figyelem vágya)

Szókincse gazdag, korát meghaladó, különösen az érdeklődésének megfelelő területeken.

A leginkább a lepkék, viragok, természeti jelenségek érdekelték, a lakóhelyének környezetében ismerte az összes növény és lepke fajtát. Először kiscsoportban vettük ezt észre, amikor egy séta alkalmával megnevezte a lepkéket és a növényeket, később jellemezte is őket. A szülei elvitték számos olyan helyre, ahol még több ismeretet szerezhetett. Általában a nagymamájával vagy édesanyjával „kirándult”, ahol D. megfigyelhette az adott természetet. Ezeket az élményeit gyakran a csoportban kialakított kreatív sarokban jelenítette meg, ötleteivel, ismereteivel gazdagította a csoport életét.

Beszédképessége volt, állandó figyelmet szeretett volna kivívni magának, azonban a verbális területen nehézségei voltak a beszédhibái és a beszédfigyelem hiánya miatt. A direkt feladathelyzeteket elutasította, monotónia tűrése rendkívül alacsony, figyelmetlen, nem tolerálta a társak gyengébb képességeit. A szabályokat úgy alakította, hogy az adott helyzetből ő kerülhessen ki győztesen, egyéb esetben kilépett a játékhelyzetből. Kudarctűrése gyenge volt, érzelmi állapotától függött, amely labilisként jellemzhető. Csak az őt érdeklő

feladatokban vett részt, egyébként nehezen motiválható, sokszor elutasító. Öntörvényű, a szabályokat pontosan ismerte, társaival betartatta, de ő maga csak saját érdekeihez alakítva alkalmazta. Problémamegoldó képessége kialakulatlan, felnőtt segítségét kérte, ha az számára nem volt pozitív, kilépett a helyzetből.

A *tehetségazonosítás* elsősorban pedagógiai megfigyelés útján történt. Már az óvodába érkezve olyan problémafaktorokkal találkozhattunk személyiségében, amelyek szükségessé tették azt, hogy egyéni bánásmódban részesüljön. Később derült ki, hogy a beilleszkedési és viselkedési problémák valódi oka az, hogy egy különleges kisgyermekről van szó. Folyamatosan figyeltük őt, hogy mely területek azok, amelyek leginkább vonzzák, lekötik figyelmét (kreativitás, kiemelkedő matematikai készségek, logikai-téri vizuális területen korát meghaladja) és ezekben kezdtük képességeit kibontakoztatni. Mindeközben elengedhetetlen volt, hogy a gyenge oldalait folyamatosan megtámogassuk. Az állandó kérdésfeltevése, az egyes témák iránti nyughatatlan, szünni nem akaró információ igény kiemelte őt a társai közül. A természetismeret témakörön belül pl. nem hagyott minket, óvónőket békén, ameddig nem készítünk szívárványt, lepkét. Szeretett különböző anyagokat össze kombinálni. A szönyegi építkezésnél rendkívül kreatív építményeket hozott létre több szinten térben is. A térlátása igen fejlett volt, ami ebben az életkorban még nem jellemző.

A *szülők* meglepődve hallgatták fogadóórán, amikor jeleztük, hogy úgy gondoljuk gyermekük kreativitása, logikus gondolkodása kiemelkedő csoporttársai között. Nem használtuk szándékosan a tehetség- tehetségígéret kifejezést, hiszen ebben az életkorban még korai lenne. D. szülei inkább „csak” a nevelési problémákat érzékelték eddig, mintsem a pozitív tulajdonságait gyermeküknek. Ezért is van kiemelten fontos szerepe a pedagógusnak a tanácsadásban, aki láttatja a szülővel a problémáik valódi okát. Ebből a nézőpontból látva a kislányt, elkezdtek szülei másképpen gondolkodni róla. Megragadtak minden olyan lehetőséget, amely segítségül szolgálhatott érdeklődésének elmélyítésében. Testvére az óvodai évek alatt nem volt, így a szülők kizárólag Neki szentelheték idejüket. Az óvodapszichológussal való kapcsolattartásuk folyamatos volt.

A következőkben szeretném bemutatni ennek a hosszú folyamatnak egy igen rövid szeletén keresztül, az egyéni fejlesztés során gyűjtött tapasztalataimat. Bízom benne, hogy saját gyakorlatom példa lehet arra:

- mennyire fontos a gyermekek érdeklődésének megfelelő témákat választanunk a mai világban,
- hogyan küszöböljük ki az esetleges elakadási pontokat,
- milyen módon tervezhetünk egy adott képességterület fejlesztésének megfelelően,
- és ne feledjük, hogy elérhető célokat válasszunk.

Tehetségprofil

D. tehetsége a logikus gondolkodás, kreativitás, matematika területén kimagasló, a vizuális emlékezete korát jóval meghaladja.

Erős oldal: Kreativitás, barkácsolás, vezetői képesség, gazdag szóincs, kiemelkedő térvizuális képesség, finom motorika, rajz készség, fantázia

Gyenge oldal: Figyelem, monotónia tűrés, együttműködési készség, szociális kompetenciák

Fejlesztendő képességterületek: logikai, szociális kompetenciák, anyanyelvi kifejezőkészség, feladattartás- feladattudat

- Érdeklődési terület: természet, szivárvány, viragok, lepkék stb.
- Bevont szakemberek: Logopédus és az óvodapszichológus foglalkozik vele
- Az egyéni fejlesztés keretei: csoportban egyéni, differenciált bánásmód
- Időkeret: kizárólag a délelőtti időszakban.

Az alábbiakban bemutatott néhány hetes fejlesztési egység, a tehetség kibontakoztatás második évének elején valósult meg.

3.3. A differenciált tehetségfejlesztés keretében megvalósított, az adott időszak egyéni fejlesztési eredményeinek értékelése: „Ősz – Séta a természetben, a közeli tó körül”.

Témakör: „Ősz – Séta a természetben, a közeli tó körül”.

Résztevői: nagycsoportos gyerekek, 23 fő

Barkácsolás, festés, aplikálás, gyurmázás:

- Az erdőben összegyűjtött „kincsek” szabadon játékok, tárgyak, növények, állatok barkácsolása, készítése.
- Szabad rajz készítése a terepen. Milyen lenne a Te tavad?
- Gomba ragasztás különböző anyagokból.

Tehetséges gyermek erős oldalának fejlesztése, óvodai nagy csoportban differenciáltan.

Cél: Logikai, térvizuális képességek, kézügyesség, pontosság, figyelmesség, fantázia fejlesztése.

- Séta a közeli tó körül, megfigyelések, önálló tapasztalatszerzés.
- Tervrajz készítése a tóról és környékéről, majd ennek megvalósítása a csoportszobai terepasztalon.
- Természetes anyagok felhasználása különböző technikával.

A tehetséges gyermek gyenge oldalának fejlesztése

Cél: Monotónia tűrés, szociális kapcsolatok, kivárás, és a beszédfigyelem fejlesztése.

- Fogalom játék: Mi jut eszedbe különböző tárgyairól?

- Nyári élmények felelevenítése (beszélgetés mikro csoportos formában a csoportban és egyénileg a pszichológussal)

Munkaformák:

- önálló munka
- mikro csoportos foglalkoztatás vagy páros munka

Megvalósított fejlesztés eredményei.

Az őszi beköszönttével sokat sétáltunk a közeli erdőben, ahol megfigyeltük a természetet. Ismereteket szereztek a gyerekek mi történik ősszel a természetben: megsárgulnak a levelek, lehullanak a fáról, stb. Séta közben összegyűjtötték a színes leveleket, gesztenyét, és még sok mást. Ezekből a kincsekből a csoport majd szabadon kombinálhatta és fantázia szerint elkészíthette alkotását. D. Egy kompozíciót alkotott, amelyben volt süni, csiga, fenyőfa topozokból, katicabogár.

Egy másik alkalommal színes leveleket gyűjtöttünk, majd felajánlottam a gyerekeknek, hogy lenyomatot készítsünk a levelekkel, D pedig egy váza színes levelet festett meg, amit ő maga talált ki. Ugyanis azt a csokor levelet, amit ő szedett egy vázába helyezte és úgy döntött lefesti anyukájának. Sokáig dolgozott rajta, de nagyon lelkes volt. Fantáziája, kreativitása, felülmúlja csoporttársaiét. Szeretett kitűnni a csoportból. (Melléklet 1).

Egy másik alkalommal a helyi tóhoz sétáltunk. Megismerkedtünk a tó környezetével. Ezuttal az volt a feladat hogy amíg a gyerekek körbe számolják a tó nagyságát lépésekkel, addig D. tervrajzot készített.

A térlátást kiválóan fejleszti a tervrajz készítés. A már ismert környezetet rajzolta meg D. kiterítve, érdekes módon jelzőtáblákat is rajzolt a képre. Szabad rajzot nem rajzolt a tónál, mert számára ez a tevékenység „direkt” volt. Később szívesen tervezett saját tavat az előző tervrajzból kiindulva. Számára nehézséget jelent a társakkal való együttműködés, mindig csak a saját elképzeléseit akarja megvalósítani, nehezen fogadja el mások ötleteit, inkább párban dolgozik szívesen, mint mikro csoportban.

A gyenge oldal felzárkóztatásában az óvoda fejlesztőpedagógusa is segít, heti 2 alkalommal mikro csoportos formában. A fogalom játékban csak a saját válasza érdekli a többieket nem hallgatja meg. Csak akkor figyel rájuk, ha külön feladatot adunk hozzá (pl. később minél több választ el kell tudni mondani, vagy lerajzolni stb.)

Az első hónapban D. fejlesztése a csoportban több-kevesebb sikerrel történt. Általában az egyszemélyi helyzetekben, őt érdeklő egyéni feladatokban teljesített és jól érezte magát, de amint páros, vagy mikro csoportos helyzetbe került elveszítette kompromisszumkészségét, kudarctűrése még mindig nem volt megfelelő, ami leginkább a társas játékok kapcsán, illetve torna-foglalkozásokon a versenyjátékok közben nyilvánult meg erőteljesen. Hangosan „hisztizett”, levetette magát a földre. Ennek ellenére sok gyerek szeretett volna barátkozni vele, hiszen látták milyen ügyesen és kreatív módon épített (sajnos még egyedül) a szőnyegen. A közös építés együttműködést igénylő szituációjában nagy segítségre volt szüksége.

□ A pszichológiai foglalkozásokat nagyon kedveli, hiszen ott egyedül lehet, a komfortzónája biztosítva van, azt játszhat és úgy, ahogyan ő akarja. A pszichológus agresszióját és érzelmeinek kifejezését igyekezett különböző kreatív építőjátékokon és szerepjátékokon keresztül levezetni.

3.4. A differenciált tehetségfejlesztés keretében megvalósított, az adott időszak egyéni fejlesztési eredményeinek értékelése: Természeti jelenségek: szivárvány, eső, napsütés, stb.

Témakör: „Természeti jelenségek”.

Résztevői: nagycsoportos gyerekek, 23 fő

Barkácsolás, festés, aplikálás, gyurmázás:

- Különböző természetes és más jellegű anyagok felhasználása, tárgyak, növények, állatok barkácsolására, készítésére.
- A természet csodái téma feldolgozása és megörökítése.
- Napocska készítése különböző anyagokból
- A természeti jelenségek elkészítése, felfüggesztése a csoportszobába.

Tehetséges gyermek erős oldalának fejlesztése, óvodai nagy csoportban differenciáltan.

Cél: Logikai, térvizuális képességek, kez ügyesség, pontosság, figyelmesség, fantázia fejlesztése.

- Séta a természetben, megfigyelések, önálló tapasztalatszerzés.
- Rajz készítése a látottak alapján és környékéről, majd ennek megvalósítása.

- Logikus gondolkodás fejlesztése sakk játékkal.

A tehetséges gyermek gyenge oldalának fejlesztése

Cél: Együttműködési készség, szociális kompetenciák fejlesztése szerepjátékban. Csoportban végzett játék. Kölsönös kommunikáció gyakorlása, egymásra való odafigyelés.

- A játék (utazás a természetben pillangóként) megkezdése előtt a szerepek vállalásakor kompromisszumkészség fejlesztése. Három pillangó című drámajáték a természeti jelenségek felfedezésekor.

- Egy- egy utazás után az ott látottak lerajzolása, festése.
- Pillangó készítés a játékhoz.

Munkaformák:

- önálló munka
- mikro csoportos foglalkoztatás vagy páros munka.

Tavasszal mikor kizöldült minden, sokat sétáltunk a természetben. Repültünk, mint a lepkék. Mindenki elkészítette a saját lepkéjét és egy-egy séta alkalmával lepkévé váltunk. Megfigyeltük a természetet, növényeket, madarakat, és a természeti jelenségeket. D.-t ez a téma nagyon érdekelte, szinte ő tartott nekünk előadásokat. Ez a téma motiválta a legjobban kutatásom ideje alatt. Különösen akkor, mikor eső után szivárványt figyelhettünk meg. Azonnal megörökítette. Olyan örömmel készítette alkotását, hogy jól esett nézni. (Melléklet 2).

Következő utazásunk a növényekhez vezetett. Megfigyelésük után egy csokorba szedtük őket és megfestették a gyerekekkel. D. csak a vázát festette meg a virágokat papírból vágta ki és ragasztotta. Ezzel fejlesztettük a fantáziáját, kézügyességét, finommotorikáját, kreativitása. (Melléklet 3)

Egy másik alkalommal napocsát kellett készíteni. Egyedül választhatták meg a gyerekek a papírokat amiből elkészítették az alkotást. D. Krepp papírral dolgozott és a napocska közepét tépegetett papírral ragasztotta be. (Melléklet 4)

A természetről szóló projekt valóban nagy eredményeket hozott a csoportban eddig kialakult szociális kapcsolatok fejlődése terén, és D. szempontjából is. Az elkészített lepkékkel mindenki egyformán játszhatott, nem okozott konfliktust, hogy ki melyiket készítette. Ez nagy előrelépés a gyermekek személyiségfejlődése szempontjából, hiszen az „enyém” helyett a „mindenkié” elfogadása nem könnyű feladat ebben az életkorban. A lepkék barkácsolása közben kitűnt D. kreativitása, fantáziadús, ötletes és a legnagyobb lepke modell elkészítője ő volt. A folyamat során megfigyelhető volt, hogy néhány gyermek megpróbálta követni, másolni, és szerencsére ez őt nem zavarta. (Ez az előző évben nem volt jellemző rá.)

D. a legtöbb helyzetben elfogadta, hogy nem minden esetben ő a forgalom irányítója, de azért minden reggel igyekezett a játéksituációt úgy kialakítani, hogy elsőként ő kerülhessen ebbe a szerepbe.

Örömmel tapasztaltam, hogy D. együttműködő készsége tovább fejlődött, ha kis lépésekben is, néhány társa véleményét már elfogadja. Motivációját a téma ideje alatt sikerült fenntartani. Fontos volt, hogy az év során számos olyan játék, tudástartalom is megjelenjen a folyamatban, amely a tehetségígéretünk számára is kihívást jelentett. Ebben a hónapban a Sakk játék volt ez, hiszen eddig D. még nem ismerte a sakkjátzmát bevezető látszólag könnyebb stratégiai játékokat. Mindig figyelembe kellett vennünk az életkori sajátosságait, érdeklődési körét, ezzel sikerült bővíteni látókörét. Ha az a bizonyos elérendő cél egy kicsit meghaladja képességeit, akkor már eredményes munkáról beszélhetünk.

3.5. Kutatás elemzése

A bemutatott néhány hónapos folyamat csak kis részlete annak a két éves óvodapedagógiai munkának, amely végigkísérte D. tehetségének kibontakoztatását. Számos ponton kellett átgondolnunk azokat a motivációs egységeket, gazdagító programokat, személyiségfejlesztő munkát, amelyek kitűzött céljaink elérését szolgálták. Nagy segítségünkre voltak ebben a folyamatot segítő szakemberek, logopédus és pszichológus, hiszen minden gyermek-ember összetett személyiség.

Fontos bármilyen tehetséget kibontakoztató program kidolgozása közben figyelnünk a következőkre:

- A gyermek családi hátterére, esetleges változásokról való folyamatos kommunikációra a szülővel.
- A szakemberek együttes munkájára.
- A gyermek erős és nem kevésbé a gyengébb oldalának fejlesztésére.
- Az elakadási pontok okának felkutatására ezek mielőbbi korrekciójára.
- A gyermek csoportbeli helyzetének megsegítésére abban a tekintetben, hogy a társak ne érezzék a különleges figyelmet, ne emeljük ki ezeket a gyerekeket a csoportból. A közösség részévé válva segítsék a többi gyermek tudástartalmainak gazdagítását.
- Segítsünk a szülőknek azzal, hogy különböző gazdagító programokat ajánlunk figyelmükbe, illetve adjunk tanácsot, ha nevelési problémáik vannak.
- Az óvodapedagógusnak, aki a tehetségígéretet az óvoda intézményi keretein belül támogatja, kötelessége a megfelelő iskolaválasztást segíteni.

D. fejlesztésének mutatói:

A fejlesztés mutatói, abban mutatkoztak meg sikeresnek mikor múlt éven beneveztem egy tehetség kutató versenyre, ahol első helyet érte el. Ennél több bizonyítékra nincs is

szükség. Egy aplikációt kellett készíteni, amelynek címe „Az én szülői házam” volt. Különböző anyagokkal dolgozott: pamut, papír, szalma.(Melléklet 5). Ez éven is beneveztem a tehetség kutató versenyre reméljük ismét sikeresek leszünk. Egy gyurma aplikációt készített, és egy papir aplikációt.(Melléklet 6)

Személyisége alkalmas lett az új befogadására, kialakult feladattudata és feladattartása, képes lett a közösség tagjává válni, és ami talán a legfontosabb mindezek mellett megmaradt kreativitása, alkotó fantáziája, és tovább tudott fejlődni tehetségében, elsajátított különböző technikákat. (Melléklet 7)

Eredmény volt az ötödik év végére képes volt társasjátékban elfogadni, hogy veszített, kudarctűrése kialakult. A társait meghallgatta, együttműködve egyenrangú társként tekintett a játékban rájuk. Kreativitása, motiváltsága töretlen volt.

Fordulópontot és elakadást jelentett a fejlesztési folyamatban, amikor az általa talán legjobban szeretett kis állatot, a nyulát elvették Tőle. Valódi érzelmi válságba került, hosszú ideig életét ez a negatív élmény határozta meg. Sajnos a szülők nem érezték ennek súlyát. Ezen a ponton szinte lehetetlenné vált fejlesztése, érzelmi labilitása terhelte a mindennapjait. Próbáltam a helyzetet mentve beszélni a szülőkkel, hogy kaphasson bármilyen más házi állatot, de sikertelenül. Tehetetlen, szomorú és csalódott voltam, nem tudtam igazán segíteni D. legfőbb problémáján.

Tapasztalataim alapján, az eltelt évben elmondhatom mennyi többletet kaptam azáltal, hogy végigkísérhettem egy kislány ezen a tehetségsegítő folyamaton. Megtanultam a problémák okát felszínre hozni, képes lettem rugalmasan változtatni egy általam addig jónak vélt módszeren, témaválasztáson a gyermekek igényeit figyelembe véve. Még inkább kerestem a differenciálás lehetőségeit azzal egyidejűleg, hogy a kiemelkedő képességű gyermek a csoportban *integráltan* fejlődhessen. Fontos volt a teljes folyamat során holisztikus látásmódom alkalmazása. Megtanultam, hogy a gyermeket körülvevő, az ő életét meghatározó összes személlyel (szülők, nagyszülők, pszichológus, logopédus) való folyamatos kommunikáció elengedhetetlen az eredményes személyiségfejlesztés folyamatában. Sokat fejlődött alkotói megismerése a rajzolás, festés, mintázás, építés, képalakítás, konstruálás, kézimunka, műalkotások megismerésével, a környezetalakítás eszközeivel. – Vizuális önkifejezése is fejlődött: vizuális és formaérzéke gazdagodott különböző eszközök rakogatásával, kitapintásával. Különféle eszközökkel dolgozott: fonalak, gombok, dobozok, levelek, virágszirmok, termények. Munkái részletesek, díszítése gazdag.

Amin változtatnék: utólag úgy gondolom, hogy gyakrabban beszélgetnék a szülőkkel a fejlesztési folyamat egyes elemeiről, ok-okozati összefüggésekről, gyermeklélektanról, hogy tisztán láthassák gyermeküket egy egészen más szemszögből.

Utókövetés:

Mégis azt gondolom, hogy az eredmény, amit egy év alatt elértünk további életét megsegíti majd. Képes lesz mások véleményét elfogadni, együttműködni, a kudarokat nem világfájdalomként megélni, és akar majd az őt érdeklő témákban tovább kutakodni mindig nyitottan a világ dolgaira. Reméljük, hogy nem veszíti el kreativitását, küzdeni akarását, sikeres és boldog felnőtté válik majd.

“Milyen embert is akarunk formálni?”

A válasz egyszerű: egészséges testű, akaraterős,

jó ítéletű, értelmes, tette kész,

szép célokért hevülő és áldozó embereket,

akik meg tudják érteni és élni a szépet,

és nagyot minden téren,

akik az életüket ki tudják tölteni tartalommal,

akik megértik a dolgok összefüggéseit,

akik átérzik azt, hogy emberi közösségben élnek,

amely csak a kölcsönösségen, méltányosságon,

és jóakaraton épülhet.”

(Szent-Györgyi Albert)

Összefoglalás

Óvodapedagógiai munka során a kiválóan kreatív gyermekek saját csoportjukban élik óvodás életüket. Elsősorban játszanak, azzal foglalkoznak, amivel akarnak, szeretnek. Kötelességünk, hogy segítsük őket a továbbfejlődésben, erősítsük erős oldalukat, erősítsük gyenge területeiket, (melyek a fejlődését megnehezítik) olyan légkört alakítsunk ki a

gyermek körül, amely őket elfogadja, személyiségüknek fejlődését segíti. Vegyes és tiszta életkorú csoportjainkban, a mindennapi tanulós cselekvéses helyzetekbe építi be az óvónő a kreativitást fejlesztő feladatokat, többletismereteket. A gyermekek szabadon dönthetnek részt kívánnak-e venni a felkínált tevékenységekben. Ezek a tanulós helyzetek nyitottak, bármikor elérhetőek, de a kilépés lehetősége is biztosított a gyermekek számára. Az óvodapedagógusnak az a szerepe, hogy észrevegye, támogassa, és komplex ismeretekhez jutassa a gyermekeket, hagyja kalandozni a tudomány világában. Többféle lehetőség kínálkozik a vegyes összetételű csoportokban a tehetségfejlesztésre, itt a dústítás mellett a gyorsítás módszere is megjelenik spontán módon, az életkori sajátosságok miatt, hiszen a kicsik, ha akarnak részt vehetnek a nagyoknak szánt foglalkozásokon. Ez gyorsabb fejlődést biztosít számukra, ugyanakkor saját koruknak megfelelő készségeik zavartalanul fejlődhetnek. Idősebb korban a felkínált gazdagító foglalkozások pótolhatják ezt a módszert, a tehetségígéretes gyermekeknek.

A dolgozatomban a következő hipotézis bebizonyítását tűztem ki célul: Szükség van-e differenciált képességfejlesztésre tehetséges gyermek esetében az óvodában? A kutatásom alapvető célja volt tehát megvizsgálni a Császlóci óvoda nagycsoportos gyerekeinek körében a hogyan lehet differenciáltan fejleszteni a tehetségesnek ígérkező gyermekek, képességeit.

Dolgozatomban az általános elméleti feldolgozásból kiindulva, a pedagógiai megfigyeléseken és gyakorlati példaanyagokon keresztül jutottam el a hipotézisem bizonyításához: A kutatási eredmények alapján egyértelműen kijelenthető, hogy napjaink óvodapedagógiájában helye van a differenciált tehetséggondozásnak!

A tehetségnevelés hatékonyságának növelése érdekében a fejlesztő programok színesítését, gazdagítását és az önálló kezdeményezések felkarolását tartanám kiemelkedően fontosnak. Véleményem szerint a különböző tevékenységi formák nem egymást kizárva, hanem kiegészítve, (komplex módon) szélesíthetnék a hazai tehetséggondozás lehetőségeit. Az elemzések arra engednek következtetni, hogy az ismeretek átadása mellett a gyermekeknek szükségük van a sajátélményű tapasztalatok megszerzésére, amely ösztönzőleg hat intellektusukra és kreativitásukra egyaránt, mindez azután jelentkezik teljesítményükben is. Kiemelkedően fontos a gyermekek alkotási és megismerési vágyának kielégítése, ami kellő motivációval párosulva mérhető, pozitív eredményekhez vezet.

Резюме

Основною розкриття таланту є свобода та культура (середовище), що оточує дитину. Під свободою розумію багаті можливості, запропоновані повсякденням, а під культурою розумію оточуюче нас середовище у вузькому та широкому розумінні, тобто сім'ю та дошкільний заклад. Використовувати свободу необхідно навчитися.

Дитину також необхідно привчати до самодисципліни. Свобода також обмежена, оскільки погоджені завдання необхідно виконати. У мене почуття відповідальності перед моїми товаришами. Роботу необхідно закінчити «на сьогодні», оскільки група разом обідає та іде відпочивати. Свободу та почуття відповідальності не можливо передати, їх необхідно якимось чином навчити.

Виявлення креативних дітей з видатними здібностями, оптимальний розвиток їх особистості (запобігаємо втрати талантів, виявляємо скриті здібності у відстаючих дітей). Подальший догляд за креативним багатообіцяючим талантом у рамках збагачуючої програми.

Вибір потенційно талановитих дітей має сенс виключно у тому випадку, якщо після ретельно спланованої роботи процес їхнього розвитку беремо на себе. В якості першого кроку, щоб стати успішним, необхідно переглянути такі спеціальні цілі, які мають бути досягнуті в процесі розвитку.

У ранньому дитинстві за роки, проведені в дошкільному закладі визначається довгостроковий розвиток особистості дитини. Стратегічною ціллю мого дослідження можна визначити те, що вже у дошкільному віці на основі особистого досвіду та аналізу, необхідно допомагати повсякденному розвитку вихованню талантів. Моє переконання, що раннє виховання таланту надзвичайно комплексне завдання, яке вимагає складного мислення, зокрема співробітництво між педагогом, батьками та суспільством в цілому, результатом якого є можливість досягнення оптимального розвитку обдарованої дитини у всіх напрямках. Дослідження в першу чергу має компенсаційний характер, оскільки в спеціальній літературі раннє виховання таланту суттєво не представлено. На мій погляд, ми не володіємо достатньою інформацією з цієї області, тому підвищення ефективності ідентифікації, догляду та розвитку буде досить складною.

Під час дошкільної педагогічної роботи високо креативні діти живуть своє дошкільне життя у своїх групах. Вони в першу чергу граються, займаються тим, чим хочуть, бажають. Наш обов'язок допомагати їм у подальшому розвитку, зміцнювати їх сильні сторони, посилювати слабкі сторони (які ускладнюють їх розвиток), створити таку атмосферу навколо дитини, що прийнятна і для неї, і допомагає розвитку її особистості. У наших групах із змішаним віком та однаковим віком, вихователька включає креативні розвиваючі завдання, додаткові знання під час повсякденних занять. Дитина самостійно приймає рішення, чи бажає приймати участь у запропонованому занятті. Ці навчальні ситуації відкриті, легко доступні, але присутня також можливість виходу дитини з процесу. Роль дошкільного педагога, щоб він виявив, підтримував та

доводив комплексні знання до дитини, давав можливість подорожувати у світі науки. Існує кілька можливостей у групах із змішаним віком для розвитку таланту, тут поряд із методом збагачування присутній і спонтанний метод прискорення через вікові особливості, оскільки молодші можуть приймати участь у заняттях для старших. Це забезпечує для них більш швидкий розвиток, однак відповідно до їхнього віку, діти можуть безперешкодно розвивати свої здібності. У старшому віці запропоновані збагачуючі заняття можуть компенсувати цей метод для потенційно талановитих дітей.

У кваліфікаційній роботі поставлено за мету довести наступну гіпотезу: Чи потрібний диференційований розвиток здібностей для талановитих дітей у дошкільному закладі ? Тобто основною ціллю мого дослідження є проведення дослідження серед дітей старшої групи дитячого садка села Часлівці, яким чином можливо диференційовано розвивати навички потенційно талановитих дітей.

У кваліфікаційній роботі, виходячи із загального теоретичного дослідження, зокрема через педагогічні спостереження та прикладні практичні матеріали я дійшла до доведення своєї гіпотези: Відповідно до результатів дослідження можна однозначно зазначити, що в сучасній дошкільній педагогіці є місце диференційованому вихованню талантів !

Для підвищення ефективності виховання талантів вважаю важливим зробити більш яскравішими, багатшими розвиваючі програми, також вважаю вкрай важливим підтримку індивідуальних ініціатив. Різні форми діяльності, на мою думку, не виключаючи, а доповнюючи одна одну (комплексним методом), можуть значно розширити можливості вітчизняного виховання талантів. Аналізи дозволяють припустити, що разом із передачею знань дитині необхідно здобуття емпіричного досвіду, який стимулює інтелект та креативність дитини, що в свою чергу впливає на їхню продуктивність. Вкрай важливим є задоволення творчих та пізнавальних прагнень дітей, що разом із необхідною мотивацією призведе до позитивних результатів.

Irodalomjegyzék

1. Balogh László: Iskolai tehetséggondozás. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2004.
2. Balogh László – Herskovits Mária (szerk.): A tehetségfejlesztés alapjai, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1993.

3. Balogh László: A tehetségesek személyiségének és szociális szférájának fejlesztése
www.tehetsegpont.hu/dokumentumok/a_tehetsgesek_szemlyisgnek_s_szocialis_szfrazjanak_fe
jlesztse.ppt
4. Balogh László: Elméleti kiindulási pontok tehetséggondozó programokhoz.
www.tehetsegpont.hu/dokumentumok/tehetsegfogalomBL.doc
5. Balogh László: Komplex Tehetséggondozó Programok
www.tehetsegpont.hu/dokumentumok/komplex_tehetsEggondozO_programok21.ppt – 39 –
6. Balogh László – Herskovits Mária – Tóth László (szerk.): A tehetségfejlesztés
pszichológiája, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1998.
7. Czeizel Endre: Sors és tehetség. Fitt Image és Minerva Kiadó, Budapest, 1997.
8. Czeizel Endre: Legnagyobb természeti kincsünk: a tehetség, Fizikai szemle 2003/11.
9. Czeizel Endre: Sors és tehetség, Urbis Könyvkiadó 2004.
10. Dávid Imre – Bóta Margit . Puskásné Kiss Judit: Tehetségkutatás, Kossuth Egyetemi
Kiadó, Debrecen 2002.
11. Gyarmathy Éva: A tehetség, ELTE Eötvös Kiadó 2006.
12. Gyarmathy Éva: IQ és tehetség www.diszlexia.hu/Cikkek/IQTeh.pdf
13. Gyarmathy Éva : A tehetség – Hátttere és gondozásának gyakorlata. Budapest: ELTE
Kiadó 2007.
14. Gyarmathy Éva Atipikus agy és a tehetség 1. – Tehetség és a neurológiai háttérű
teljesítményzavarok, valamint az Asperger-szindróma. ELTE Kiadó 2009.
15. Gyarmathy Éva 2010. Atipikus agy és a tehetség 2. – Az átütő tehetség és a
tehetségvizsgálatok. *Pszichológia* 30/1., 31-41.
16. Gyarmathy, Éva. A tehetséggondozás pszichológiája. *Magyar Pszichológiai Szemle*,
2010 65/2., 221-232.
17. Landau, E.: Bátorság a tehetséghez. Calibra Kiadó, Budapest, 1997.
18. Mönks. Franz J. – Ypenburg. Irene H.: A nagyon tehetséges gyermek, Akkord
Könyvkiadó, Budapest, 2000.
19. Óvodai Nevelés 2006./1. Január - Kiemelkedő képességű gyermekek fejlesztése.
20. Óvodai Élet 2003./ 5. szám Tehetség az óvodában.
21. Ranschburg Jenő (szerk.): Tehetséggondozás az iskolában, Tankönyvkiadó, Budapest,
1989.
22. Tóth László (szerk.): A tehetségesek tanítása, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen,
2000.